

Nr 82.

Av herr **Lithander**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning av bestämmelserna rörande ersättning för förlorad näringsverksamhet i anledning av tobaksmonopolets införande.

De vid förra årets riksdag väckta motionerna angående ersättningar med anledning av tobaksmonopolets införande ledde visserligen icke till något positivt resultat, men att motionernas syfte var rätt torde framgå därav, att regeringen sedermera vidtagit åtgärden att tillsätta en kommission för utredande av frågan om ersättningar till tobaksengrossister och deras anställda.

Denna kommissions uppdrag begränsades dock till endast nämnda kategori. En annan grupp näringsidkare, som även innefattades i förra årets motioner, nämligen de fabrikanter, som börjat sin verksamhet efter den 31 december 1908, har däremot icke gjorts till föremål för denna kommissions utredningar.

När riksdagen beslöt införande av tobaksmonopol var det huvudsakliga skälet för att ersättning icke skulle lämnas till fabriker, som börjat efter nämnda dag, att dessa icke kunde anses hava lämnat sina utövare en så säker ställning i ekonomiskt avseende, att avbrytandet för dessa skulle få verkligt ingripande betydelse. Verkliga förhållandet torde emellertid vara det rakt motsatta; samtliga de efter 1908 började fabriker voro vid monopolets införande stadda i rask utveckling, lämnade sina utövare en god vinst och hade alla förutsättningar för att vid fri näringsutövning fortfarande så göra. Avbrytandet blev ock för alla av den mest ingripande betydelse.

Ett annat skäl till att fabriker, grundade efter 1908, icke ansågos ersättningsberättigade var att dessa bort av möjligheten av att ett monopol skulle kunna komma till stånd ha låtit varna sig att börja nya företag i

branschen. Häremot kan erinras dels att förhållandena inom branschen genom trustbildningen 1911—1912 blevo sådana, att en del personer, som länge arbetat i branschen, för sin utkomst sågo sig tvingade att börja självständig ny verksamhet, dels att visserligen en »omläggning av tobaksbeskattningen» bebådades i trontalet den 16 januari 1914 i anslutning till att ur tobaken skulle tagas 10 miljoner kronor jämlikt beslutet 1913 rörande folkpensioneringen, men det var först sommarriksdagen 1914, som monopolformen föreslogs i kungl. proposition.

Vid debatten om införande av monopol eller stämpelbeskattning framhölls, att stämpelbeskattningssystemet skulle bland annat verka så, att alla mindre fabriker skulle bli nödsakade att upphöra och av detta skäl bland annat borde denna beskattningsform icke väljas. Då nu flera, huvudsakligen mindre fabriker, som i detta sammanhang voro föremål för omtanke, just genom beslutet om införande av monopol måste upphöra, får det väl närmast anses som ett förbiseende att icke ersättning tillerkänts dem bland dessa fabriker, som börjat efter 1908.

Kravet på ersättning till de fabriker, som startat efter 1908 uppbäres av en stark opinion. Så hava exempelvis handelskamrar inom riket uttalat sig i denna riktning. Gävle och Stockholms handelskammare uttala sig därvidlag enligt bil. 1 och 2.

Dessa förbisedda fabrikanter känna sig med fog satta i en oförmånlig undantagsställning och konstatera med bitterhet, att de uppofrats för det allmänna. Säkerligen fordrar såväl det allmänna rättsmedvetandet som det övande av rättvisa åt varje svensk medborgare, som det åligger riksdagen, att de åtgärder vidtagas, som i detta fall befinnas vara överensstämmande med billighet och rättvisa, och som vore i full samklang med uttalanden från regeringsbanken vid monopolfrågans behandling i riksdagen.

På grund av det anförda yrkas,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t behagade låta utreda frågan rörande ersättning för förlorad näring för de tobaksfabrikanter som börjat sin fabriktionsverksamhet efter ^{31/12} 1908 samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 27 januari 1916.

Edvard Lithander.

*Bilaga 1.***Utdrag ur Gävle handelskammares utlåtande.**

Efter arbetsutskottets uppfattning kan det ingalunda anses rimligt varken att fabriker, som tillkommit efter den 1 januari 1909 skola uteslutas från särskild ersättning för förlorad näringsverksamhet eller att den ersättning därför, som skall lämnas äldre fabriker, beräknas ur medelhandelsvinsten för år, som ligga så långt tillbaka i tiden som åren 1907—1913, allra helst som fabriker i intet fall torde hava tillkommit eller utvidgats av spekulation på vinst vid eventuellt införande av tobaksmonopol och större delen av de nya fabriker torde hava startats av personer, som förut tillhörde tobaksbranschen. Arbetsutskottet får därför föreslå att åt alla fabriker (eller åtminstone åt alla sådana, som tillkommit före den 16 januari 1914 eller den dag, då det nu genomdrivna monopolförslaget bebådades i nämnda års trontal) ersättning för förlorad näringsverksamhet lämnas, beräknad ur medelhandelsvinsten för åren 1910—1914. Maximum för ersättningen bör, efter arbetsutskottets mening, icke bestämmas till $12\frac{1}{2}$, utan till minst 15 gånger medelhandelsvinsten. Även ett maximum å 15 gånger medelhandelsvinsten är enligt arbetsutskottets mening lågt, enär en sådan ersättning blott motsvarar en ersättning efter $6\frac{2}{3}$ % kapitaliseringsprocent, då man ju eljest ofta räknar med en kapitaliseringsprocent om 5 %, vilken skulle lämnat en ersättning om 20 gånger medelhandelsvinsten.

*Bilaga 2.***Utdrag ur Stockholms handelskammares utlåtande.**

Vad först angår ersättningen till tobaksfabriker, anser handelskammaren i likhet med författarne till den promemoria, som vidlagts motionerna, att kravet på de ersättningsberättigade fabrikeras ålder är onödigt strängt. Att fastställa en så lång tidsmarginal som 6 år endast för att förekomma ett illojalt tillgodogörande av statens ersättningskyldighet kan icke vara lämpligt, då det oförskyllt träffar åtskilliga firmor, som i fullt lojalt syfte börjat sin verksamhet.